

Nr 116.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkterna 153, 161 och 172, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1947/48 beräkna

dels till Allmänna läroverken: Avlöningar ett förslagsanslag av 54 000 000 kronor;

dels till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier ett anslag av 30 000 kronor;

dels och till Statens skolköksseminarium och hushållsskola: Avlöningar ett förslagsanslag av 130 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 151 framlagt de förslag, som närmare angivas i det följande.

1:o) Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar. Kungl. Maj:t har (avdelning I, s. 2—65 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1947) föreslagit riksdagen att

1. besluta, att nya elementarskolans i Stockholm gymnasium och en 4-årig latingymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma skola avvecklas samt att i stället samrealskolorna i Enskede och Ängby skola utbyggas till högre allmänna läroverk, omfattande, förutom nu befintliga realskollinjer, vardera en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje; skolande nämnda organisationsändringar ske successivt från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämmer, allt under villkor att Stockholms stad åtager sig ej mindre att tillhandahålla för ifrågavarande nya läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även bevilja ett engångsanslag av minst 5 000 kronor till komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket vid högre allmänna läroverket i Enskede;

2. besluta att vid samrealskolan i Piteå skall från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt inrättas en 4-årig realskollinje i stället för den tredje, ofullständiga parallellinjen av den 5-åriga realskolan;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1947/48, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledas av vad departementschefen anfört;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1947/48, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning;

5. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranledas av den fortsatta ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

7. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 52 721 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 235) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson i Kalix m. fl.* (II: 354), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels besluta, att det kommunala gymnasiet i Kiruna skall successivt förstatligas från och med ingången av budgetåret 1947/48, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga därav föranledda ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, dels ock uppräknat förslagsanslaget till avlöningar vid de allmänna läroverken med 31 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* (I: 236) och den andra inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *von Friesen* (II: 355), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att för nästa budgetår verkställa en uppräknad av de sedan 1907 utgående arvoden till provårshandledarna, vilka av departementschefen nu föreslås att åter oförändrade utgå, varvid hänsyn likväl bör tagas till jämförliga yrkeskategoriers villkor, samt att snarast möjligt upptaga frågan om särskild placering av lärarna vid provårsläroverken i löneskalan till bedömande.

Beträffande innehållet i nämnda motioner hänvisas, i den mån detsamma ej framgår av den följande redogörelsen, till motionerna I: 235 och I: 236.

1. Organisationsfrågor.

a) Upprättande av nya statliga gymnasier.

1927 års riksdagsbeslut rörande de allmänna läroverkens organisation innefattade upprättande av 49 högre allmänna läroverk. Sedermera ha ytterligare 16 sådana tillkommit, varför hela antalet för närvarande uppgår till 65. Av de 16 nyupprättade gymnasierna tillkommo 9 under åren 1930—1937. De övriga 7 nya högre allmänna läroverken äro flickläroverket å Södermalm i Stockholm (1939), läroverken i Boden och Hässleholm (1942), statens normalskola (1943), läroverken i Ludvika och Örnsköldsvik (1944) samt läroverket i Sollefteå (1945).

Gymnasiefrågan i landsorten.

I propositionen 1946:142 erinrades om, att framställningar om upprättande av statliga gymnasier förelågo beträffande Alingsås, Arvika, Avesta, Karlshamn, Nässjö, Oskarshamn, Söderhamn, Tranås, Varberg, Åmål och Ängelholm. Med hänsyn till att skolöverstyrelsen funnit särskilt starka skäl tala för att statliga gymnasier upprättades i Arvika, Söderhamn och Varberg utan att resultatet av det pågående utredningsarbetet på skolans område avvaktades, upptogos dessa framställningar till närmare behandling i nyssnämnda proposition. Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll därvid att, därest icke de inom skolans område pågående utredningarna enligt hans förmenande tvingade till skärpt återhållsamhet i fråga om mera betydande förändringar av läroverksorganisationen, han för sin del icke skulle ha tvekat att med hänsyn till de skäl, som kunde anföras till stöd för ifrågakvarande framställningar, förorda bifall till desamma. I skolfrågans dåvarande läge ansåg han sig dock icke böra medverka till den ifrågasatta utbyggnaden av en organisation, som måhända stode inför en omdaning, vars förverkligande skulle försvåras av en sådan utbyggnad. Han ansåg sig därför icke i stånd att tillstyrka ifrågakvarande framställningar. Med hänsyn emellertid till de särskilda skäl, som kunde anses tala till förmån för framställningarna från Arvika och Söderhamn på grund av förekomsten av kommunala gymnasier därstädes, förordades såsom en provisorisk anordning i avvaktan på en slutlig lösning av gymnasiefrågan en höjning av statsunderstödet till ifrågakvarande kommunala gymnasier från 6 000 kronor till 15 000 kronor. Vad sålunda anförts och föreslagits från departementschefens sida föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Sedan nyssnämnda proposition framlades, ha ytterligare framställningar om inrättande av statliga gymnasier i landsorten inkommit, nämligen från **Kiruna**, **Malmberget**, **Mora** och **Trollhättan**, varjämte förnyade ansökningar gjorts från **Karlshamn**, **Nässjö** och **Åmål**.

Skolöverstyrelsen, som yttrat sig över samtliga ifrågavarande framställningar, har beträffande *Malmberget*, *Mora*, *Nässjö* och *Trollhättan* uttalat, att önskemålen om upprättande av statliga gymnasier å dessa orter icke borde upptagas till behandling isolerade utan först i samband med en allmän översyn av den statliga gymnasieorganisationen.

Beträffande *Karlshamn* och *Åmål* har överstyrelsen i anslutning till framlagd utredning funnit goda skäl tala för upprättande av statliga gymnasier i dessa städer, men överstyrelsen har i här förevarande sammanhang icke ansett sig böra framlägga förslag därom utan hemställt, att frågan måtte upptagas i samband med frågan om förstatligande av de kommunala gymnasierna i *Arvika* och *Söderhamn*.

Vidkommande slutligen framställningen från *Kiruna* har överstyrelsen funnit speciella skäl, nämligen de stora avstånden inom Norrbottens län och lärjungeområdets karaktär av gränsområde, tala för att gymnasiefrågan där löses utan avvaktan å resultatet av pågående utredningar. Överstyrelsen har därför hemställt, att det i *Kiruna* befintliga kommunala 3-åriga latin- och realgymnasiet måtte successivt förstatligas från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, *Kungl. Maj:t* bestämmer.

Kostnaderna för ett förstatligande av gymnasiet ha beräknats till i runt tal 104 000 kronor efter fullt genomförd organisation och till i runt tal 31 000 kronor under första året.

Statskontoret har — under erinran om statsmakternas ställningstagande förra året till frågan om förstatligande av de kommunala gymnasierna i *Arvika* och *Söderhamn* — anfört följande.

Jämväl med förstatligandet av det kommunala gymnasiet i *Kiruna* torde av samma skäl böra tillsvidare anstå. *Statskontoret* finner emellertid för sin del skäl tala för att ifrågavarande läroanstalt, som hittills icke synes hava tillerkänts något statsbidrag, får komma i åtnjutande av dylikt understöd för sin fortsatta verksamhet. I syfte att möjliggöra en medelstildelning för ändamålet torde anslaget till understöd åt kommunala gymnasier för nästkommande budgetår böra uppräknas med skäligt belopp, förslagsvis 15 000 kronor.

Gymnasiefrågan i Stockholm.

Departementschefen har först lämnat en redogörelse för läroverksfrågans i *Stockholm* tidigare utveckling, varav inhämtas i huvudsak följande.

1940 års skolutredning m. m. Utredningens den 19 februari 1942 avgivna förslag innebar i huvudsak:

1) *nedläggande av nya elementarskolan* (med en 4-årig och två 5-åriga realskollinjer, en 4-årig latingymnasielinje samt en 3-årig och två 4-åriga realgymnasielinjer),

2) *nedläggande av högre lärarinneseminariet,*

3) *upprättande av statens normalskola*, som skulle bestå av lärarinne-seminariets övningsskola (med en linje av vardera 6-årig folkskola, 7-årig flickskola och 4-årig realskola), en 5-årig realskollinje, en 4-årig latingymnasielinje och en 3-årig realgymnasielinje,

4) *upprättande av nya elementarskolan i Bromma*, bestående av tre 5-åriga och en 4-årig realskollinje samt en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje, samt

5) *upprättande av högre allmänna läroverket i Enskede*, bestående av två 5-åriga realskollinjer samt en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje.

Dessa skolutredningens förslag inneburo ingen utökning av läroverksorganisationen i Stockholm utan endast en omfördelning av redan förefintliga linjer på de olika stadsdelarna.

I utlåtande den 21 mars 1942 över skolutredningens förslag tillstyrkte *skolöverstyrelsen* detsamma med vissa modifikationer.

1942 års riksdag. I *propositionen 1942:255* framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag till förändringar i läroverksorganisationen i Stockholm i enlighet med skolutredningens förslag och de däri av skolöverstyrelsen förordade modifikationerna. *Riksdagen (skrivelsen 1942:406)* biföll emellertid icke förslaget i annan mån än att riksdagen beslöt dels att högre lärarinne-seminariet skulle nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43, dels ock att vid högre flickläroverket å Södermalm skulle från och med budgetåret 1943/44 successivt upprättas en 5-årig realskollinje, varvid förutsattes att en av de 5-åriga realskollinjerna vid flickläroverket å Norrmalm samtidigt skulle nedläggas. Beträffande förslaget i övrigt anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning.

1943 års riksdag. Sedan i anledning av 1942 års riksdags ställningstagande skolöverstyrelsen anbefallts att verkställa förnyad utredning i frågan, inkom *överstyrelsen* den 31 oktober 1942 med ny utredning i ämnet. Utredningen utmynnade i förslag, att Stockholms läroverksfråga skulle lösas, antingen på sätt i *propositionen 1942:253* förordats, eller på nämnda sätt i förening med upprättande av ett högre allmänt läroverk även i Solna, uppbyggt på samrealskolan i Sundbyberg jämte den kommunala mellanskolan i Solna, vilken i så fall skulle förstärkas och förstärkas med en 5-årig linje från Vasa realskola i Stockholm.

I *propositionen 1943:150* upptogos endast frågorna om upprättande av statens normalskola samt samrealskolorna i Enskede och Ängby. *Riksdagen (skrivelsen 1943:229)* biträdde Kungl. Maj:ts förslag.

De nya läroverken erhöilo följande organisation, nämligen statens normalskola (förutom övningsskolans 6-åriga folkskola, 7-åriga flickskola och 4-åriga realskola) en 5-årig realskollinje och en 4-årig latingymnasielinje (den planerade 3-åriga realgymnasielinjen ännu ej organiserad i avvaktan

på lösningen av läroverkets byggnadsfråga), samrealskolan i Ängby tre 5-åriga realskollinjer och samrealskolan i Enskede två 5-åriga och en 4-årig realskollinje. Samtidigt påbörjades det successiva nedläggandet av nya elementarskolans realskola (två 5-åriga och en 4-årig realskollinje) samt avvecklingen av två 5-åriga realskollinjer vid högre allmänna läroverket i Bromma, en 5-årig realskollinje vid högre allmänna läroverket för gossar å Södermalm, en 5-årig realskollinje vid Katarina realskola och en 4-årig latینگymnasielinje vid högre allmänna läroverket för flickor å Norrmalm.

Nu föreliggande förslag. Med skrivelse den 6 december 1945 har *överståthållarämbetet* med egen tillstyrkan överlämnat en framställning från *Stockholms stad* om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Brännkyrka samt anordnande av gymnasier vid samrealskolorna i Ängby och Enskede i samband med nedläggandet av gymnasiet vid nya elementarskolan.

Skolöverstyrelsen framhåller i utlåtande den 14 februari 1946 över nämnda framställning — efter att ha lämnat en översikt¹ rörande överskottet respektive bristen på platser å realskole- och gymnasiestadiet i de nu befintliga läroverken i Stockholm ävensom rörande befolkningsutvecklingen i de skilda stadsdelarna — att, då de skäl, varpå överstyrelsen år 1942 byggde sin tillstyrkan av skolutredningens förslag om, bland annat, upprättande av högre allmänna läroverk i Ängby och Enskede, numera vunnit ytterligare i styrka, överstyrelsen ansåge sig böra upprepa detta förslag. Såsom tidigare framhållits, skulle denna omorganisation icke innebära någon utökning av läroverksorganisationen i Stockholm utan endast en omfördelning av redan befintliga linjer. För ändamålet skulle nämligen disponeras den 4-åriga latینگymnasielinjen och de båda 4-åriga realgymnasielinjerna vid nya elementarskolan jämte en 4-årig latینگymnasielinje från högre allmänna läroverket i Bromma. Överstyrelsen framhåller vidare, att upprättandet av ett högre allmänt läroverk i Brännkyrka vore väl motiverat både av det faktiska behovet av platser i såväl realskolans som gymnasiets begynnelseklasser och av befolkningens nuvarande och väntade storlek. Detta skulle visserligen innebära en utökning av läroverksorganisationen i Stockholm, men några vägande invändningar häremot syntes ej kunna göras i betraktande av att Stockholms folkmängd under tiden den 1 januari 1942—den 1 januari 1946 ökat med icke mindre än i runt tal 72 000 personer.

Beträffande de nya läroverkens organisation har överstyrelsen anfört följande.

I enlighet med det av överstyrelsen den 21 mars 1942 tillstyrkta förslaget bör såväl samrealskolan i Ängby som samrealskolan i Enskede utbyggas med vardera en 4-årig latینگymnasielinje och en 4-årig realgymnasielinje. Det högre allmänna läroverket i Brännkyrka bör i enlighet med det styrkta

¹ Beträffande denna torde få hänvisas till s. 9—11 i propositionen nr 151.

behovet utrustas med en linje av vardera 5-årig och 4-årig realskola samt 4-årigt latin- och 4-årigt realgymnasium.

Samtidigt med upprättande av ifrågavarande gymnasielinjer bör nya elementarskolans gymnasium och en 4-årig latingymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma successivt nedläggas. Avvecklingen av realskollinjerna vid nya elementarskolan, som påbörjades läsåret 1943/44, har fortskridit så långt, att realskolan i sin helhet blir helt avvecklad i och med utgången av läsåret 1946/47. Sistnämnda läsår har uppbyggandet av realskolorna i Ängby och Enskede uppnått klass 4^s. Det synes därför vara ändamålsenligt, att avvecklingen av gymnasiet vid nya elementarskolan och uppbyggandet av de nya gymnasierna påbörjas läsåret 1947/48.

I detta sammanhang har departementschefen upptagit till behandling en av *nya elementarskolans kamratförening* gjord framställning, vari yrkas, i första hand att en förnyad undersökning måtte göras om bibehållande av nya elementarskolan i stadens inre delar genom sammanslagning av densamma med statens normalskola, och i andra hand att läroverket icke måtte upphöra att existera som ett enhetligt läroverk utan flyttas till Bromma och sammanslås med samrealskolan i Ängby till ett högre allmänt läroverk under namnet nya elementarskolan och att till detta måtte överföras den nuvarande nya elementarskolans bibliotek, institutioner, fonder m. m.

Överstyrelsen har i anledning av föreningens förstnämnda förslag icke ansett sig kunna tillstyrka, att frågan om det nya läroverket på Östermalm tages upp till ny prövning. Däremot har överstyrelsen tillstyrkt kamratföreningens i andra hand framförda förslag om ett överflyttande av nya elementarskolans bibliotek, institutioner, fonder m. m. å det tilltänkta högre allmänna läroverket i Ängby.

Överstyrelsen har beräknat kostnaderna för ett genomförande av de föreslagna organisationsändringarna sålunda:

Kostnad vid fullständigt genomförd organisation:

Omorganisation av samrealskolan i Ängby	kronor	113 159	
Omorganisation av samrealskolan i Enskede	»	108 561	
Upprättande av högre allmänt läroverk i Brännkyrka	»	240 644	kronor 462 364
Kostnadsminskning vid avveckling av nya elementarskolans gymnasium	»	235 254	
Kostnadsminskning vid avveckling av en 4-årig latingymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma	»	43 969	» 279 223
			<hr/>
		Nettokostnad kronor	183 141;

Kostnad under omorganisationens första år:

Omorganisation av samrealskolan i Ängby	kronor	2 070	
Omorganisation av samrealskolan i Enskede	»	2 070	
Upprättande av högre allmänt läroverk i Brännkyrka	»	58 973	kronor 63 113
Kostnadsminskning vid avveckling av nya elementarskolans gymnasium	»	42 409	
Kostnadsminskning vid avveckling av en 4-årig latingymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma	»	10 914	» 53 323
			<hr/>
			Nettokostnad kronor 9 790.

1940 års skolutredning har i allt väsentligt tillstyrkt överstyrelsens förslag, men har föreslagit, att en av de planerade nya gymnasielinjerna — lämpligen vid högre allmänna läroverket i Brännkyrka — organiseras som 3-årig.

En minoritet inom skolutredningen har icke velat tillstyrka förslaget, i vad det avser upprättande av helt nya gymnasielinjer, innan ställning tagits till den stora frågan om gymnasiets framtida organisation.

Statskontoret har med hänsyn till den pågående utredningen angående gymnasiets omorganisation funnit det tveksamt, huruvida för närvarande en så genomgripande ändring av läroverksorganisationen i Stockholm som den nu föreslagna borde vidtagas. Då emellertid i varje fall en rationellare fördelning av gymnasielinjerna mellan de olika stadsdelarna i Stockholm syntes vara av behovet påkallad, ville statskontoret icke motsätta sig ett genomförande av skolöverstyrelsens föreliggande förslag i den del, detsamma avsåge en omgruppering av redan förefintliga gymnasielinjer i Stockholm. Däremot syntes med en utökning av dessa linjer tills vidare böra anstå i avvaktan å resultatet av förenämnda utredning.

b) Upprättande av en 4-årig realskollinje vid samrealskolan i Piteå.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 2 december 1946 hemställt om upprättande successivt från och med budgetåret 1947/48 av en 4-årig realskollinje i stället för en för närvarande ofullständig parallellinje av den 5-åriga realskolan i Piteå. Av handlingarna i ärendet framgår, att staden åtagit sig de villkor, som regelmässigt uppställas för organisationsförändringar vid de allmänna läroverken.

Departementschefen har beträffande gymnasiefrågan i landsorten förklarar sig dela skolöverstyrelsens uppfattning, att framställningarna om inrättande av statliga gymnasier i Karlshamn, Malmberget, Mora, Nässjö, Trollhättan och Åmål borde prövas i ett större sammanhang. Departementschefen har emellertid framhållit, att ehuru situationen alltjämt manade till fortsatt återhållsamhet på förevarande område, arbetet med en blivande skolreform likväl numera fortskridit så långt, att grundad förhoppning funnes,

att spörsmålet om en fortsatt utbyggnad av läroverksorganisationen med statliga gymnasier inom en nära framtid skulle kunna upptagas till allmänt övervägande. I fråga om Kiruna har departementschefen anfört följande.

Endast i ett fall, nämligen Kiruna, har överstyrelsen ansett sådana speciella omständigheter föreligga, att en lösning av gymnasiefrågan borde ske utan avvaktan på resultatet av det pågående utredningsarbetet. Ehuru otvivelaktigt flera skäl — såsom ortens storlek och egenskap av centrum för en vidsträckt bygd, ett betryggande underlag i form av realskolor, de stora avstånden till närmaste gymnasiestäder, förefintligheten sedan flera år av ett kommunalt gymnasium, lärjungeområdets karaktär av gränstrakt m. m. — tala till förmån för ett statligt gymnasium i Kiruna, är jag dock under hänvisning till vad jag nyss framhållit icke beredd att för närvarande tillstyrka ifrågavarande förslag. Under erinran om att Arvika och Söderhamn sedan flera år åtnjutit understöd av statsmedel till upprätthållande av de kommunala gymnasierna å dessa orter, vilka understöd enligt beslut av 1946 års riksdag ej oväsentligt höjts, finner jag emellertid skäligt, att även Kiruna såsom en provisorisk anordning i avvaktan på en slutlig lösning av gymnasiefrågan kommer i åtnjutande av sådant understöd. Jag anser det vidare motiverat att Karlshamns stad tillerkännes visst statsunderstöd för därvarande kommunala gymnasium. Av övriga befintliga kommunala gymnasier har intet varit i verksamhet så länge, att studentexamen hunnit förrättas vid gymnasiet. Då jag i likhet med skolöverstyrelsen är av den uppfattningen, att viss erfarenhet bör vinnas rörande ett kommunalt gymnasiums verksamhet, innan frågan om statsunderstöd till detsamma tages upp till övervägande, är jag icke beredd att i vidare mån än vad nyss anförts förorda sådana statsunderstöd. Till frågan om storleken av de föreslagna understöden till Kiruna och Karlshamn tager jag ställning i det följande, varvid jag även kommer att ifrågasätta en ytterligare höjning av understöden till de kommunala gymnasierna i Arvika och Söderhamn.

Beträffande därefter frågan om läroverksorganisationen i Stockholm har departementschefen anfört i huvudsak följande.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har upprättandet av statens normalskola samt samrealskolorna i Ängby och Enskede till en del medfört den åsyftade utjämningen emellan olika stadsdelar av utbildningsmöjligheterna på realskolstadiet. Sålunda har bristen på platser i realskolans begynnelseklasser minskat för Östermalm från 96 år 1941 till 23 år 1945, för Bromma från 72 till 40 och för Enskede från 68 till 32. Samtidigt har det tidigare överskottet å Norrmalm minskat från 177 till 62. I Brännkyrka däremot har det tidigare starka underskottet ytterligare accentuerats; år 1945 förelåg där en brist på 99 platser mot 80 år 1941. Att bristen på platser å Östermalm samt i Bromma och Enskede icke i ännu större utsträckning avhjälpes genom de redan vidtagna åtgärderna torde till en del bero därpå, att de nyupprättade läroverkens kapacitet icke kunnat fullt tagas i anspråk på grund av otillräckliga lokaler.

Vad gymnasiestadiet beträffar kvarstår alltfjämt den ogynnsamma balansen mellan olika stadsdelar. Visserligen har bristen på platser å Östermalm i huvudsak eliminerats genom tillkomsten av statens normalskola, men i Bromma, Enskede och Brännkyrka förefanns år 1945 en brist å respektive 46, 34 och 31 platser mot respektive 31, 38 och 12 platser år 1941. Mot

detta stod år 1945 ett överskott av icke mindre än 203 platser å Norrmalm. Det är denna uppenbara disproportion mellan tillgången och efterfrågan på gymnasieplatser i vissa stadsdelar, som överstyrelsen vill avhjälpa genom det nu änyo framförda förslaget om upprättande av gymnasier i Ängby och Enskede samt genom det nya förslaget om upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk i Brännkyrka. Gymnasierna i Ängby och Enskede skulle vardera bestå av en 4-årig real- och en 4-årig latinlinje, vilka linjer skulle överflyttas från nya elementarskolan (två 4-åriga reallinjer och en 4-årig latinlinje) och från högre allmänna läroverket i Bromma (en 4-årig latinlinje). Förslaget i denna del skulle alltså icke innebära någon utvidgning av gymnasieorganisationen i Stockholm. Så skulle däremot bli fallet med det ifrågasatta läroverket i Brännkyrka, som skulle organiseras med 5-årig och 4-årig realskola samt 4-årigt latin- och realgymnasium.

Vid bedömandet av föreliggande förslag bör beaktas — förutom den nyss berörda starkt framträdande disproportionen mellan tillgången och efterfrågan på platser, främst å gymnasiestadiet, i vissa stadsdelar — det förhållandet, att nya elementarskolans gymnasium kommer att stå utan underlag av elever från egen realskola, sedan denna med utgången av innevarande budgetår helt avvecklats. Redan av denna anledning är det därför erforderligt att underkasta gymnasiefrågan i Stockholm en förnyad prövning. Detta förutsattes också av 1943 års riksdag vid behandlingen av frågan om realskolans avveckling. Något annat alternativ än en överflyttning av elementarskolans gymnasielinjer till andra läroanstalter torde icke föreligga. Den otvivelaktigt naturligaste lösningen synes härvid vara ett överförande av linjerna till samrealskolorna i Ängby och Enskede, varest, som förut nämnts, behovet av ytterligare gymnasieplatser är starkt framträdande. Härigenom skulle med relativt små medel högst betydelsefulla förbättringar i läroverksorganisationen i Stockholm ernås. Med hänsyn till att den nuvarande situationen beträffande nya elementarskolans gymnasium framtvingar en åtgärd av ena eller andra slaget och då den ifrågasatta anordningen icke samtidigt innebär en utvidgning av gymnasieorganisationen i huvudstaden, synes några principiella betänkligheter av den art, som i det föregående anförts i fråga om en utbyggnad av gymnasieorganisationen i landsorten, knappast kunna göras gällande mot förslaget i denna del. Jag vill även framhålla, att förberedande arbeten för ordnande av lokalfrågan i Ängby och Enskede pågå, och vissa utsikter finnas för att de nya lokalerna skola kunna tagas i bruk inom en relativt snar framtid. Till dess torde provisoriska lokaler kunna tagas i anspråk för de nya gymnasiernas första ringar.

Jag tillstyrker därför, att från och med nästa budgetår den 4-åriga latin-gymnasielinjen och de båda 4-åriga realgymnasielinjerna vid nya elementarskolan successivt nedläggas, medan samtidigt motsvarande linjer upprättas vid samrealskolorna i Ängby och Enskede. För erhållande av en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje vid vardera av sistnämnda läroverk bör vidare i enlighet med överstyrelsens förslag en 4-årig latin-gymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma överflyttas. Vid nya elementarskolan skulle sedan återstå endast den 3-åriga realgymnasielinjen, vilken ursprungligen var avsedd att överflyttas till statens normalskola men på grund av detta läroverks lokalsvårigheter ännu icke kunnat överföras. Frågan om vart denna linje bör flyttas torde böra avgöras först nästa år. Då linjen är 3-årig, kommer avvecklingen av densamma att trots detta kunna vara avslutad samtidigt med avvecklingen av de 4-åriga linjerna.

Av vad sålunda anförts framgår, att jag icke är beredd att tillmötesgå nya elementarskolans kamratförenings framställning om ett bibehållande av skolan i stadens inre delar genom sammanslagning av densamma med statens normalskola. Såsom överstyrelsen framhållit skulle detta innebära, att det av statsmakterna beträffande sistnämnda läroverk år 1943 fattade beslutet skulle upprivas. I likhet med överstyrelsen är jag icke beredd att medverka härtill.

Överstyrelsens förslag om upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk i Brännkyrka är jag icke beredd att för närvarande tillstyrka. Då det samma innebär en faktisk utökning av läroverksorganisationen i Stockholm, torde denna fråga böra upptagas först i samband med den allmänna omprövning av denna organisation, som torde böra komma till stånd i anslutning till en kommande skolreform. Till dess torde även böra anstå med en prövning av den av 1940 års skolutredning väckta frågan om ytterligare 3-åriga gymnasielinjer för de södra stadsdelarna ävensom frågan om behovet av ökade studiemöjligheter för ungdomen jämväl inom andra förorter, t. ex. Solna.

Beträffande därefter frågan om nya elementarskolans bibliotek, institutioner, fonder m. m., vill jag framhålla, att starka skäl synas tala för ett sammanhållande till en enhet av elementarskolans värdefulla institutioner, arkiv och bibliotek. Jag förordar, att dessa överflyttas till det blivande högre allmänna läroverket i Ängby, vilket i anslutning därtill även torde böra erhålla benämningen nya elementarskolan i Ängby. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande tidpunkten för ifrågavarande överflyttning m. m. Till frågan om fonderna är jag icke för närvarande beredd att taga ställning. I vad mån en överflyttning till en annan läroanstalt av dessa kan ske är givetvis beroende av de bestämmelser och villkor, som kunna vara knutna till de olika fonderna. En utredning härutinnan synes böra komma till stånd.

Överstyrelsens kostnadsberäkningar rörande den föreslagna omorganisationen ha icke givit mig anledning till erinran.

Vad överstyrelsen anført rörande ledningen av den nuvarande nya elementarskolan och den blivande nya elementarskolan i Ängby under själva omorganisationen samt rörande de villkor, som böra uppställas för de föreslagna organisationsändringarna, föranleder ingen erinran från min sida.

Departementschefen har slutligen biträtt förslaget om upprättande av en 4-årig realskollinje vid samrealskolan i Piteå.

I *motionerna I: 235* och *II: 354* anföres till stöd för yrkandet om förstatligande av det kommunala gymnasiet i Kiruna i huvudsak följande.

För att kunna bedöma, huruvida skolöverstyrelsens eller departementschefens resonemang i förevarande avseende är övertygande, är det tydligen angeläget att bilda sig en uppfattning om huruvida och i vad mån ett förstatligande av det kommunala gymnasiet i Kiruna kan tänkas innebära ett föregripande av den blivande omorganisationen av våra gymnasier. Det synes vid ett dylikt bedömande till en början vara anledning att fastslå, att i och med ett förstatligande inträder ingen väsentlig ändring för närvarande beträffande läroanstaltens arbetsätt och organisation, utan den ändring som kan tänkas ifrågakomma hänför sig till tidpunkten för den ifrågasatta nya läroverks-

organisationens genomförande. Ur organisationssynpunkt kan det därför anses skäligen likgiltigt, om gymnasiet vid denna tidpunkt är statligt eller kommunalt. Däremot är av betydelse, huruvida ett gymnasium i Kiruna i och för sig anses behövt eller ej för framtiden. Departementschefen torde själv ha den uppfattningen, att ett gymnasium i Kiruna är motiverat, eftersom han föreslagit statsbidrag till dess uppehållande. Såvitt nu är känt, räknar man även i framtiden med treåriga gymnasier, och skulle beträffande läraruppsättning och dylikt väsentliga förändringar inträda, erbjuder ju gällande lönekungörelse goda möjligheter att reglera hithörande förhållanden. Det avgörande för bedömning av huruvida gymnasiet redan nu bör förstatligas eller ej blir sålunda frågan om läroanstaltens behövlighet för framtiden. Men på denna punkt har ingen invändning gjorts mot överstyrelsens resonemang. Det är sålunda svårt att finna departementschefens argumentering övertygande.

2. Anslagsberäkningar.

a) Besparingsåtgärder m. m.

Eventuell indragning av vissa linjer. Liksom föregående år har överstyrelsen ansett sig även nu böra undersöka, huruvida icke på något håll inom läroverksorganisationen mindre välbesökta linjer finnas, vilka utan alltför kännbara olägenheter kunna indragas. Överstyrelsen har därvid anträffat endast två fall, där lärjungeantalet i begynnelseklassen under två på varandra följande år understigit 10 eller eljest lärjungetillströmningen syntes mindre tillfredsställande. En översikt över dessa linjer lämnas i följande tablå.

Linje	Lärjungeantal	
	höstterminen 1945	höstterminen 1946
<i>Gymnasielinjer:</i>		
Nyköping: 4-årig latinlinje . .	$8+7+6+10=31$	$8+8+9+5=30$
Strängnäs: 4-årig latinlinje . .	$7+8+2+10=27$	$0+10+8+3=21$

Överstyrelsen har icke velat föreslå linjen i Nyköping till indragning. Beträffande linjen i Strängnäs förordar överstyrelsen, att ny första ring av denna linje icke må upprättas, såvitt ej lärjungeantalet vid höstterminens början uppgår till minst 5.

Delning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i främmande levande språk. Enligt kungörelsen den 17 mars 1933 angående timplaner för rikets allmänna läroverk (nr 110) gäller, att klassavdelning med mer än 20 lärjungar må delas i två undervisningsavdelningar under 1 veckotimme i vart och ett av ämnena modersmålet, tyska, engelska och franska i de klasser av realskolan, där undervisningen i dessa ämnen tager sin början. Motsvarande bestämmelser gälla beträffande de kommunala flickskolorna och mellanskolorna, de praktiska

mellanskolorna och de högre folkskolorna. Från och med budgetåret 1940/41 har emellertid varit föreskrivet, att angiven uppdelning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i språk icke må äga rum, om särskilda kostnader för statsverket därav föränledas.

I samband med sina anslagsäskanden för nästa budgetår har överstyrelsen upptagit till behandling frågan om ett eventuellt slopande av nämnda besparingsåtgärd, varjämte även diskuterats möjligheten av en sänkning av lärjungemaximum i realskolans avslutningsklass och flickskolornas två högsta klasser från nuvarande 35 till 30 lärjungar. Överstyrelsen har dock med hänsyn till den hotande lärarbristen endast ansett sig kunna förorda ett slopande vid de allmänna läroverken, de högre kommunala skolorna och privatläroverken av förbudet mot uppdelning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i tyska, engelska och franska.

Ett genomförande av ifrågavarande förslag skulle enligt överstyrelsens beräkningar för nästa budgetår medföra en kostnadsökning med följande belopp.

Allmänna läroverken	kronor	275 000
Kommunala flickskolorna	»	39 900
» mellanskolorna	»	11 800
Praktiska mellanskolorna	»	20 800
Högre folkskolorna	»	1 700
Privatläroverken	»	5 400
	Summa kronor	354 600

Departementschefen har för egen del beträffande dessa och övriga i detta sammanhang berörda frågor anfört i huvudsak följande.

Jag ansluter mig till vad överstyrelsen anfört angående ett eventuellt återupprättande av vissa sedan en följd av år nedlagda gymnasielinjer. Jag förutsätter således, att Kungl. Maj:t må kunna efter prövning i varje särskilt fall besluta om återupprättande av lyceelinjen vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö, de 3-åriga latingymnasielinjerna vid högre allmänna läroverken i Halmstad, Karlskrona, Kristianstad, Västerås och för gossar i Malmö samt karolinska högre allmänna läroverket i Örebro ävensom den 4-åriga latinlinjen vid högre allmänna läroverket i Vänersborg. En sådan åtgärd synes dock i regel icke böra vidtagas, därest icke lärjungeantalet i första kretsen respektive ringen vid höstterminens början uppgår till minst 10. Intagning i första ringen av det 3-åriga latingymnasiet vid gossläroverket å Södermalm i Stockholm torde allttjämt böra få ske endast om motsvarande ring vid gossläroverket å Norrmalm visar sig otillräcklig.

I likhet med överstyrelsen är jag icke beredd att för närvarande förorda indragning av den mindre besökta 4-åriga latinlinjen i Nyköping. Beträffande motsvarande linje i Strängnäs vill jag för egen del föreslå, att ny första ring av denna linje må upprättas först om lärjungeantalet vid höstterminens början uppgår till minst 8, dock att Kungl. Maj:t bör äga rätt

att efter särskild framställning medgiva upprättande av sådan ring, även om lärjungantalet skulle understiga 8.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har överstyrelsen med hänsyn till den hotande lärarbristen icke ansett sig i år kunna upprepa förslaget om sänkning av lärjungemaximum i realskolans högsta klass och flickskolans två högsta klasser. Beträffande språkundervisningen har överstyrelsen av samma skäl endast ansett sig kunna tillstyrka ett upphävande av restriktionerna i vad gäller undervisningen i tyska, engelska och franska. Jag anser mig nu böra biträda detta förslag, vilket avser, förutom läroverken, även de högre kommunala läroanstalterna och privatläroverken. Måhända kan, såsom även överstyrelsen framhållit, lärartillgången i viss mån komma att försvåra ett fullständigt genomförande av den ifrågasatta åtgärden. Jag förutsätter därvid att överstyrelsen fördelar den tillgängliga lärarkraften med hänsyn till de mest trängande behoven. Kostnadsberäkningarna för ett genomförande av förslaget, slutande på i runt tal 355 000 kronor, varav 275 000 kronor vid de allmänna läroverken, ha icke givit mig anledning till erinran.

Någon ändring beträffande de omständigheter, som föranlett riksdagen att för de båda senaste budgetåren icke föreskriva något maximum för antalet nybörjaravdelningar vid de allmänna läroverken, synes icke ha skett. Jag vill därför förorda, att icke heller för nästa budgetår någon föreskrift i sådant hänseende meddelas. Därvid förutsätter jag givetvis alltjämt, att medgivande från Kungl. Maj:ts sida att upprätta nya parallellavdelningar inom nybörjaravdelningar skall föregås av en noggrann prövning och att sådant medgivande icke skall lämnas annat än då särskilda omständigheter så föranleda.

Mot skolöverstyrelsens beräkningar av antalet klassavdelningar för budgetåret 1947/48 har jag icke funnit anledning till erinran. Enligt dessa beräkningar skulle alltså det totala antalet klassavdelningar komma att uppgå till 2 637, varav 715 skulle utgöra nybörjaravdelningar. Vid ett bifall till vad jag i det föregående förordat rörande ett återupprättande av vissa gymnasielinjer kunna givetvis dessa siffror komma att undergå någon ringa ökning.

b) Nya ordinarie tjänstemän.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i fråga om antalet ordinarie tjänstemän följande förändringar i förhållande till nu gällande personalorganisation.

Rektorer. På grund av det fortgående förstatligandet av kommunala mellanskolor ökas antalet rektorer med 3, varjämte rektorstjänsterna vid samrealskolorna i Enskede och Ängby i samband med dessa läroanstalters ombildning till högre allmänna läroverk uppflyttas från lönegraden E 8 till lönegraden E 12.

Lektorer. Antalet ökas med 12, varav 4 vid läroverk under upprättande eller omorganisation och 8 för ernående av en bättre lektorsrepresentation vid andra läroverk.

Adjunkter. Antalet ökas med 157, varav 8 betingade av pågående organisationsändringar, 57 (av vilka dock 3 tills vidare icke skola besättas) av förstatligandet av kommunala mellanskolor samt 92 av syftet att förbättra proportionen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie ämneslärartjänster.

Ämneslärarinnor. Antalet ökas med 28 i samband med förstatligandet av kommunala mellanskolor.

Övningsslärare. 3 nya teckningslärar- och 5 nya gymnastiklärartjänster föreslås.

Vaktmästare. En vaktmästare föreslås uppflyttad från lönegraden A 6 till lönegraden A 7, varjämte två extra ordinarie vaktmästare skulle bli ordinarie med placering i lönegraderna A 5 respektive A 6.

Vidare föreslås, att det Kungl. Maj:t av riksdagen sedan flera år givna be- myndigandet att, då för realskolstadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunkts- eller ämneslärarinnebefattning, skall gälla även i fråga om läroverk för enbart flickor.

c) Anslagsbehovet.

I anslagshänseende innebär Kungl. Maj:ts förslag en höjning med 18 186 000 kronor, fördelade sig på de olika anslagsposterna sålunda.

	Nuvarande belopp kronor	Föreslagen höj- ning (+) resp. minskning (—) kronor
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän	22 790 000	+ 13 760 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestäm- da av Kungl. Maj:t	722 300	+ 177 300
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	7 415 000	+ 5 458 000
4. Rörligt tillägg	4 534 300	— 1 209 300
	<hr/>	
	35 461 600	+ 18 186 000
Avgå: särskilda uppbördsmedel	926 600	—
	<hr/>	
	34 535 000	18 186 000

Beträffande o r d i n a r i e p o s t e n föränledes höjningen förutom av de förordade nya ordinarie tjänsterna av den allmänna löneregleringen.

Det ökade medelsbehovet under arvodesposten betingas dels av elevantalets ökning, dels av förordad höjning av veckoarvodet för de deltids-tjänstgörande skolsköterskorna från 75 till 100 kronor samt utsträckning av sköterskornas tjänstgöringstid, dels av en förstärkning av den kvinnliga biträdes-hjälpen å vissa rektorsexpeditioner, dels av en provisorisk förbättring av arvodena åt övriga biträden å rektorsexpeditionerna (»rektors skrivbiträden»), innebärande att grundarvodena höjas med 50 procent och tilläggs-arvodena höjas från 1 krona 25 öre till 1 krona 75 öre för varje under höst-terminen närvarande lärjunge, dels ock av ett återförande av de särskilda arvodena vid provårsläroverken till de belopp, varmed de utgingo före bud- getåret 1941/42.

I fråga om icke-ordinarieposten är den ifrågasatta anslagshöjningen till huvudsaklig del föranledd av beräknad ökning av antalet klassavdelningar samt den allmänna löneregleringen. Departementschefen har även förordat en ökning av antalet extra ordinarie adjunktstjänster från 350 till 475 ävensom en ökning — utöver den rent automatiska — av undervisningen i musik med 100 veckotimmar och i gymnastik med lek och idrott med 250 veckotimmar, varjämte förordats anvisande av medel till 50 veckotimmars frivillig undervisning i kvinnlig slöjd.

Den föreslagna ökningen av antalet extra ordinarie adjunktstjänster utgör en provisorisk åtgärd för beredande av förbättrade anställningsförhållanden för sådana lärare, vilka genomgått provår. Skolöverstyrelsen hade för sin del framlagt förslag om införande vid de allmänna läroverken, folk- och småskoleseminarierna samt de högre kommunala skolorna av en fast befordringsgång för de icke-ordinarie ämneslärarna, innebärande, att extra ordinarie anställning skulle efter 4 terminers tjänstgöring kunna vinnas dels av lärare, som avlagt för adjunktstjänst föreskriven akademisk examen och genomgått provårsutbildning, i lönegraden Eo 21 samt av lärare med dylik examen men utan provårsutbildning i lönegraden Eo 20, dels och av lärare med examen från högre lärarinneseminarium i lönegraden Eo 18.

Departementschefen har förklarat sig helt dela överstyrelsens uppfattning om den stora betydelse för en förbättrad lärarekrytering, som en reglerad befordringsgång för de icke-ordinarie ämneslärarna skulle äga. Särskilt angeläget syntes vara att kunna bereda extra ordinarie anställning även åt lärare, som icke genomgått provårsutbildning men i övrigt fyllde villkoren för erhållande av adjunktstjänst. I likhet med statskontoret och allmänna lönenämnden hade emellertid departementschefen kommit till den uppfattningen, att frågan om befordringsgångens närmare utformning borde hänskjutas till 1944 års personalutredning, som hade till uppgift att överväga motsvarande spörsmål för andra yrkesgrupper. Han vore därför icke nu beredd att upptaga överstyrelsens förslag till närmare prövning, men hoppades, att det skulle bli möjligt att förelägga nästa års riksdag förslag i ämnet.

Beträffande gymnastikundervisningen inhämtas av statsrådsprotokollet, att överstyrelsen i syfte att genom minskning av gymnastikavdelningarnas storlek skapa bättre betingelser för denna undervisning framlagt en plan, innebärande en ökning av antalet gymnastiktimmar vid de allmänna läroverken, utöver den rent automatiska ökningen på grund av högre elevantal, med sammanlagt 900 veckotimmar under de närmaste tre budgetåren, varav 500 veckotimmar skulle falla å nästa budgetår och 200 timmar å ett vart av budgetåren 1948/49 och 1949/50. Överstyrelsen hade emellertid samtidigt framhållit, att överstyrelsen icke vore övertygad om att de timmar, som därigenom tillfördes läroverken, med hänsyn till bristen på lokaler och lärarkrafter verkligen komme de läroverk till godo, där en förstärkning i och för sig vore mest önskvärd.

Departementschefen, som funnit dessa överstyrelsens betänkligheter berättigade, har förklarat sig icke beredd att nu förorda förslaget i hela dess vidd. Då emellertid en viss ökning av det till läroverkens förfogande stående timantalet i gymnastik under alla omständigheter syntes önskvärd, ville departementschefen på så sätt tillmötesgå överstyrelsens önskemål härutinnan, att han förordade, att medel för nästa budgetår anvisades för ytterligare 250 veckotimmar utöver den rent automatiska ökningen. Den sålunda förordade förstärkningen syntes i första hand böra utnyttjas för ett avskaffande av de blandade gymnastikavdelningarna å högre åldersstadier än klass 1⁵.

Departementschefen har icke ansett sig kunna biträda ett av överstyrelsen framfört förslag om viss ökad medelsanvisning för möjliggörande av en ytterligare nedsättning av undervisningsskyldigheten för lärare vid provårsläroverk, vilka vore särskilt betungade med handledning av provårskandidater. Departementschefen vore nämligen av den uppfattningen, att i nuvarande läge med bristande tillgång på lärare erforderlig kompensation för provårshandledarnas merarbete främst borde givas formen av kontant ersättning och i sådant avseende — såsom i det föregående angivits — förordat, att de särskilda arvodena vid provårsläroverken återfördes till samma nivå som tidigare.

Till stöd för det i *motionerna I: 236* och *II: 355* gjorda yrkandet om en uppräknings av de särskilda arvodena vid provårsläroverken anföres bland annat följande.

Det må till en början erinras om, att de här nämnda beloppen utgått enligt beräkningar, som 1907 ansågos skäliga, alltså för fyrtio år sedan. Efter den tidens penningvärde utgjorde dessa arvoden ett ingalunda oväsentligt tillägg på grundlönen. Sedan den tiden har emellertid löneskalan helt förändrats men arvodena förblivit oförändrade. Det synes därför ändamålsenligt och rättvist, att dels en riktigare proportion mellan grundlön och arvode kommer till stånd, dels hänsyn tas till penningvärdesförsämringen under de senaste åren, vilken nyligen föranlett riksdagen till en uppräknings av de statsanställdas löner.

I detta sammanhang bör även nämnas att närmast motsvarande lärarkategori, övningslärarna, d. v. s. de folkskollärare, vilka tjänstgöra vid folkskoleseminariernas övningskolor, enligt statsliggaren äro placerade tre lönegrader högre än lärare vid vanliga folkskolor, vilket betyder en extra ersättning för deras handledarverksamhet på något över 1 200 kronor. Skulle läroverkens provårslärare gottgöras efter en liknande princip, bleve beloppet omkring 1 500. Det vore säkerligen till stor fördel för rekryteringen av lärare vid provårsläroverken, om dessa på ett motsvarande sätt finge en fast, särskild placering i löneskalan.

Bör alltså »erforderlig kompensation för provårshandledarnas merarbete främst givas formen av kontant ersättning», som departementschefen hävdar, synes det vara ett oavvisligt behov, att grunderna för denna ersättning upptagas till förnyat bedömande, varvid hänsyn bland annat böra tagas till de synpunkter, vilka här anlagts.

Utskottet.

Vad gymnasiefrågan i landsorten angår, har departementschefen — såsom av den lämnade redogörelsen framgår — icke funnit sig beredd att nu tillstyrka bifall till de föreliggande framställningarna om inrättande av nya statliga gymnasier i Karlshamn, Malmberget, Mora, Nässjö, Trollhättan och Åmål. Departementschefen har nämligen ansett, att dessa framställningar borde prövas i ett större sammanhang. Emellertid har departementschefen tillika framhållit, att arbetet med en blivande skolreform numera fortskridit så långt, att grundad förhoppning finnes, att spörsmålet om en fortsatt utbyggnad av läroverksorganisationen med statliga gymnasier inom en nära framtid skulle kunna upptagas till allmänt övervägande. Utskottet är därför ense med departementschefen om att frågorna angående upprättandet av statliga gymnasier på ovannämnda orter icke lämpligen böra behandlas isolerade utan i samband med den av departementschefen angivna allmänna översynen av läroverksorganisationen.

Beträffande Kiruna har skolöverstyrelsen ansett sådana speciella omständigheter föreligga, att en lösning av gymnasiefrågan för denna Orts vidkommande borde ske utan avvaktan på resultatet av det pågående utredningsarbetet, varför överstyrelsen framlagt förslag om att det kommunala gymnasiet därstädes måtte successivt förstatligas från och med budgetåret 1947/48. Kostnaderna härför under första året hava av överstyrelsen uppskattats till 31 000 kronor. Departementschefen har — under hänvisning till den ståndpunkt han intagit till övriga föreliggande framställningar om nya statliga gymnasier i landsorten — icke ansett sig böra biträda överstyrelsens förslag. Såsom en provisorisk anordning har departementschefen emellertid förordat, att det kommunala gymnasiet i Kiruna tillerkännes understöd av statsmedel för upprätthållande av sin verksamhet. I sådant avseende föreslås för nästa budgetår under avdelning II av förevarande proposition anvisande av ett belopp av 30 000 kronor. I motionerna I: 235 och II: 354 har ett yrkande framställts av samma innebörd som skolöverstyrelsens ovannämnda hemställan.

Utskottet, som funnit departementschefens ifrågavarande förslag innebära en för närvarande godtagbar lösning av gymnasiefrågan i Kiruna, tillstyrker bifall härtill och anser sig följaktligen icke böra biträda den i motionerna I: 235 och II: 354 gjorda framställningen.

I likhet med departementschefen finner jämväl utskottet motiverat att Karlshamns stad tillerkännes visst statsunderstöd för därvarande kommunala gymnasium.

Beträffande läroverksorganisationen i Stockholm ansluter utskottet sig till det förslag, som nu framlagts av departementschefen, innebärande i huvudsak att från och med nästa budgetår den 4-åriga latin-gymnasielinjen och de båda 4-åriga realgymnasielinjerna vid nya elementarskolan successivt nedläggas, medan samtidigt motsvarande linjer upprättas vid samrealskolorna i Ängby och Enskede, varjämte för erhållande av en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje vid vardera av sistnämnda läroverk en 4-årig latingymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma

överflyttas. Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit föranleder icke annan erinran eller annat uttalande från utskottets sida än att utskottet förutsätter, att vid den blivande utredningen angående nya elementarskolans fonder jämväl till övervägande upptages frågan om Ängby-läroverkets benämning efter det nya elementarskolan helt avvecklats.

I enlighet med departementschefens förslag tillstyrker utskottet, att vid s a m r e a l s k o l a n i P i t e å från och med budgetåret 1947/48 successivt upprättas en 4-årig realskollinje i stället för en där för närvarande förefintlig ofullständig parallellinje av den 5-åriga realskolan.

Utskottet biträder vad departementschefen föreslagit med avseende å b e s p a r i n g s å t g ä r d e r m. m., n y a o r d i n a r i e t j ä n s t e m ä n och a n s l a g s b e h o v e t. Vad beträffar motionerna I: 236 och II: 355 vill utskottet framhålla, att vissa skäl tala för den i motionerna påyrkade ytterligare uppräknigen av arvoden vid provårsläroverken med hänsyn till att dessa arvoden — även efter den av departementschefen förordade uppräknigen — komma att utgå med belopp, som utmätts enligt grunder, vilka måhända numera icke längre kunna anses lämpligt avvägda. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet. Med vad sålunda anförts torde ifrågakvarande motioner — så vitt nu är i fråga — få anses besvarade.

Utskottet avstyrker bifall till vad i motionerna I: 236 och II: 355 i övrigt föreslagits, varför motionerna i denna del icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att utskottet delar den av departementschefen uttalade uppfattningen om den stora betydelsen för en förbättrad lärarrekrytering, som en reglerad befodringsgång för de icke-ordinarie ämneslärarna skulle äga. Utskottet hyser liksom departementschefen den förhoppningen att resultatet av den i utsikt ställda utredningen av denna fråga kommer att kunna föreligga i sådan tid, att därpå grundat förslag kan föreläggas nästa års riksdag.

Beträffande gymnastikundervisningen innebär vad av departementschefen förordats, att medel anvisas för nästa budgetår för ytterligare 250 veckotimmar utöver den rent automatiska ökningen av timantalet på grund av högre elevantal, i syfte att genom minskning av gymnastikavdelningarnas storlek skapa bättre betingelser för denna undervisning. Detta förslag, som visserligen icke motsvarar den ökning av timantalet, som av skolöverstyrelsen ifrågasatts, måste likväl betecknas såsom ett steg i rätt riktning och utskottet vill framhålla önskvärdheten av att där detta låter sig göra med hänsyn till tillgången på lokaler och lärarkrafter strävandena inriktas på en fortgående minskning av gymnastikavdelningarnas storlek.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 235 och II: 354,

1. besluta, att nya elementarskolans i Stockholm gymnasium och en 4-årig latinalgymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma skola avvecklas samt att i stället samrealskolorna i Enskede och Ängby skola utbyggas till högre allmänna läroverk, omfattande, förutom nu befintliga realskollinjer, vardera en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje; skolande nämnda organisationsändringar ske successivt från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämmer, allt under villkor att Stockholms stad åtager sig ej mindre att tillhandahålla för ifrågavarande nya läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även bevilja ett engångsanslag av minst 5 000 kronor till komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket vid högre allmänna läroverket i Enskede;

2. besluta att vid samrealskolan i Piteå skall från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt inrättas en 4-årig realskollinje i stället för den tredje, ofullständiga parallellinjen av den 5-åriga realskolan;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1947/48, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledas av vad departementschefen anför;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1947/48, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunkt-befattning eller ämneslärarinnebefattning;

5. godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat.

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän,
förslagsvis kronor 36 550 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar,
bestämda av Kungl. Maj:t:

a) Arvoden åt kvinnliga sakkunniga	kronor	450	
b) Arvoden åt tillsynslärare	»	12 250	
c) Personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor	»	600	
d) Arvoden åt skolläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	»	325 000	
e) Arvoden åt bibliotekarier	»	108 700	
f) Arvoden åt sekreterare m. m.	»	213 400	
g) Särskilda arvoden vid provårsläroverk	»	221 400	
h) Särskilda arvoden vid statens aftonskola	»	6 100	
i) Arvode åt biträddande föreståndarinna	»	1 200	
j) Personlig lönefyllnad åt vissa rektorer	»	10 500	kronor 899 600
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	12 873 000	
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	3 325 000	
			Summa kronor 53 647 600

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad	kronor	15 000
2. Av kommuner och lärare erlagda hyresersättningar och hyror	»	274 000
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	»	37 600
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	»	120 000

5. Bidrag ur läroverks
ljus- och vedkassor
till vaktmästarperso-
nalens avlöning kronor 480 000 kronor 926 600

Nettoutgift kronor 52 721 000;

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranledas av den fortsatta ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

7. till *Allmänna läroverken: Avlöningar* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 52 721 000 kronor;

B. att motionerna I: 236 och II: 355 må, i vad avser arvordena vid provårsläroverken, anses besvarade med vad utskottet ovan anfört samt i övrigt icke till någon riksdagens åtgärd föranleda.

2:o) **Anslag till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.** Kungl. Maj:t har (avdelning II, s. 66—72) föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av 125 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 95 000 kronor. Därvid har understödet åt de kommunala gymnasierna i Arvika och Söderhamn föreslagits höjt från 15 000 kronor till 30 000 kronor för vardera gymnasiet, varjämte förordats att understöd även måtte beviljas åt de kommunala gymnasierna i Kiruna och Karlshamn med respektive 30 000 kronor och 15 000 kronor. Det högre bidraget till Kiruna-gymnasiet motiveras av att detta gymnasium omfattar både latin- och reallinje, medan gymnasiet i Karlshamn i likhet med gymnasierna i Arvika och Söderhamn är organiserat endast med realgymnasium. Kungl. Maj:ts förslag under denna punkt innebär vidare, att ett bidrag å 20 000 kronor skulle beviljas till den med kommunala flickskolan i Karlstad kombinerade 3-åriga realskollinjen samt att statsunderstöd enligt eljest gällande grunder skulle under innevarande och nästa budgetår få utgå till de merkostnader för avlönande av lärare, vilka föranledas av vissa pågående undervisningsförsök vid Göteborgs högre samskola.

Utskottet. Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och under hänvisning till vad utskottet under nästföregående punkt anfört, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 125 000 kronor.

3:o) **Förslagsanslaget till Statens skolköksseminarium och hushållsskola: Avlöningar.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning III, s. 72 och 73), vilket innebär en av den allmänna löne regleringen föranledd anslagshöjning med 10 200 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna följande avlöningsstat för statens skolköksseminarium och hushållsskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	45 400
2. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t ..	»	2 200
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	51 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	10 000

Summa kronor 108 600;

b) till *Statens skolköksseminarium och hushållsskola: Avlöningar* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 108 600 kronor.

4:o) **Förslagsanslag till centralnämnden för skolungdomsutbytet med utlandet.** Kungl. Maj:t har (avdelning IV, s. 74—83) föreslagit riksdagen att till förenämnda ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Swedberg* väckt motion (II: 367), vari hemställts, att riksdagen, utöver det anslag av 5 000 kronor, som Kungl. Maj:ts proposition nr 151 föreslår, måtte anvisa ett förslagsanslag av ytterligare 3 000 kronor, vilken summa skall ställas till centralnämndens för skolungdomsutbytet med utlandet disposition för att användas till stipendier åt mindre bemedlade på sätt som centralnämnden föreslagit.

I detta sammanhang beröras *dels* frågan om skolungdomsutbytet med utlandet, *dels ock* frågan om lärjungebrevväxlingen med utlandet.

S k o l u n g d o m s u t b y t e t .

Med bifall till i propositionen 1938: 91 framlagt förslag anvisade riksdagen för budgetåret 1938/39 för ifrågavarande ändamål ett förslagsanslag av 1 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 10 juni 1938 inrättades från och med den 1 juli 1938 en centralnämnd för skolungdomsutbytet med utlandet. Enligt den för nämnden den 31 mars 1939 fastställda instruktionen åligger det nämnden att planlägga och organisera Sveriges skolungdomsutbyte med utlandet samt utöva ledningen av detsamma. Uppmärks-

samhet bör jämväl, i den mån så är möjligt, ägnas åt andra former för förbindelse mellan svensk och utländsk skolungdom, särskilt i sådana fall, då ett utbyte i egentlig mening visar sig svårt eller omöjligt att åstadkomma. — Anslaget var även för budgetåret 1939/40 uppfört med 1 000 kronor men har därefter varit indraget.

I skrivelse den 30 augusti 1946 har *centralnämnden* — under framhållande att den under kriget avbrutna utbytesverksamheten i begränsad utsträckning redan återupptagits och under nästa år kunde väntas åter uppnå en relativt stor omfattning — anhållit om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 15 000 kronor, varav 5 000 kronor vore avsedda för stipendier åt mindre bemedlade deltagare i utbytet.

Beträffande sistnämnda förslag har nämnden anfört följande.

Inom centralnämnden har övervägts, huruvida icke anmälningssavgifterna borde helt bortfalla. Då ett statsövertagande av de utgifter, som för närvarande täckas genom anmälningssavgifterna, emellertid skulle gå till rätt avsevärda belopp och då riksdagen uttalat den principiella uppfattningen, att utbytet så långt som möjligt bör vara självförsörjande, samt då slutligen ett borttagande av terminssavgifterna vid de högre skolorna, varifrån flertalet av deltagarna kommer, ännu icke skett, har centralnämnden icke för närvarande ansett sig böra ifrågasätta någon sådan ändring i fråga om skolungdomsutbytets finansiering.

För att emellertid underlätta deltagandet för mindre bemedlade och begåvade lärjungar, som önska vara med i utbytet men av ekonomiska skäl äro hindrade därifrån, föreslår centralnämnden, att ett belopp av statsmedel anvisas att användas dels för befrielse från eller nedsättning i anmälningssavgift, dels för bidrag till resekostnader, lägeravgifter och dylikt. Stipendiets storlek bör i de enskilda fallen bestämmas av centralnämnden men synes icke i något fall böra överstiga 200 kronor, däri inberäknat befrielse från anmälningssavgift. Centralnämnden föreslår för budgetåret 1947/48 40 stipendier om i medeltal 125 kronor eller sammanlagt 5 000 kronor.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt den begärda medelsanvisningen, medan *statskontoret* avstyrkt densamma.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Det synes ur många synpunkter önskvärt, att det under krigsåren i det närmaste helt avbrutna skolungdomsutbytet med utlandet med det snaraste åter kan komma i gång. Av naturliga skäl måste utbytet, åtminstone för de närmaste åren, få en i viss mån annan karaktär än före kriget, i det att det samma nu främst torde få inriktas på England jämte Irland och Skottland samt Frankrike, Belgien och Holland. Såsom i ärendet framhållits, kommer detta att föranleda icke oväsentligt ökade utgifter för planläggning och administration, varför utbytesverksamheten icke kan tänkas bli självförsörjande på samma sätt som tidigare, då det jämförelsevis lättorganiserade och mycket omfattande utbytet med Tyskland till och med lämnade ett ekonomiskt överskott. Då jag icke anser mig kunna ifrågasätta någon höjning av anmälningssavgiften, som länge utgått med 40 kronor per deltagare, synes det därför nödvändigt, att staten ekonomiskt engagerar sig i utbytesverksamheten i något större omfattning än tidigare.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår har centralnämnden be-

räknat omkostnaderna för 1947 års skolungdomsutbyte till omkring 10 000 kronor. Med hänsyn till omfattningen av det utbyte, som under nuvarande förhållanden skäligen kan beräknas komma till stånd, synas dessa kostnader väl höga. Bland annat torde en höjning av det till sekreteraren utgående dagarvodet knappast vara motiverad. En del av utgifterna torde kunna bestridas medelst inflytande anmälningsavgifter, varjämte även befintliga överskottsmedel från den föregående verksamheten, för närvarande uppgående till omkring 10 000 kronor, torde kunna delvis tagas i anspråk. Då det emellertid, såsom centralnämnden framhållit, synes önskvärt, att nämnden alltid har en viss anslagsmarginal för mötande av oförutsedda utgifter m. m., synes ett visst tillskott av statsmedel böra lämnas. Jag anser mig emellertid vid anslagsavvägningen böra räkna med att detta för nästa budgetår kan begränsas till 5 000 kronor. I avvaktan på närmare erfarenheter rörande omfattningen av det blivande skolungdomsutbytet och behovet av stipendier för mindre bemedlade deltagare är jag icke beredd att för närvarande förorda anvisande av särskilda medel till sistnämnda ändamål.

Beträffande centralnämndens förslag, att skolungdomsutbytet med de övriga nordiska länderna helt borde omhänderhas av föreningen Norden och dess skolresetjänst under samarbete med Reso, vill jag erinra, att jag under punkten 327 i årets åttonde huvudtitel förordat anvisande av 5 000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för den av sammanslutningen Nordens skolresetjänst bedrivna utbytesverksamheten. I anslutning till detta mitt tidigare ställningstagande finner jag nu lämpligt tillstyrka, att centralnämnden helt befrias från bestyret med det internordiska skolungdomsutbytet.

I *motionen II: 367* framhålles, att då utbytet med de länder, som nu kunde komma ifråga, komme att inverka fördyrande för deltagarna i utbytet, motsatsförhållandet mellan bättre och sämre bemedlade ytterligare komme att betonas och att det vore troligt, att de mindre bemedlade bleve utestängda från möjligheten att delta i utbytet.

Lärjungebrevväxlingen.

Departementschefen har härom anfört följande.

I nära samband med det internationella skolungdomsutbytet står frågan om den internationella lärjungebrevväxlingen. Denna har hittills i huvudsak handhåfts av läroverksadjunkten N. Hallbeck på uppdrag av läroverkslära-
nas riksförbund. I och för vinnande av erforderlig kontroll och samordning med andra strävanden från statens sida till kontakt mellan svensk och utländsk skolungdom finner jag i likhet med de hörda myndigheterna lämpligt, att en verksamhet av ifrågavarande slag omhänderhaves av ett statligt organ. Närmast till hands synes därvid ligga att åt centralnämnden för skolungdomsutbytet uppdrages att bedriva även denna verksamhet, som ju äger ett nära samband med centralnämndens övriga arbetsuppgifter. Jag förordar därför att så sker. I anledning av vad föreningen Norden anfört i ärendet, finner jag dock ändamålsenligt, att den internordiska brevväxlingen i likhet med det internordiska skolungdomsutbytet omhänderhaves av nämnda organisation. En viss anmälningsavgift, förslagsvis 1 krona, synes åtminstone till en början böra utgå. Av centralnämndens beräkningar framgår, att nämndens ökade omkostnader för brevväxlingen därigenom

skulle i stort sett täckas av de inflytande avgifterna. Någon ytterligare medelsanvisning för nämndens verksamhet torde därför icke behöva för-
anledas av detta mitt förslag. Jag förutsätter därvid, att centralnämnden
med i huvudsak nuvarande organisation skall kunna handhava även denna
nya verksamhetsgren. Anslag till centralnämndens verksamhet under nästa
budgetår torde alltså böra uppföras med förut angivet belopp, 5 000 kro-
nor. Anslaget bör liksom tidigare erhålla förslagsanslags natur.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av central-
nämnden meddela de ändrade bestämmelser rörande nämndens verksam-
het, som kunna föränledas av vad jag i det föregående förordat.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Med anledning av vad i motionen II: 367 anförts och hemställts vill ut-
skottet framhålla, att utskottet i likhet med departementschefen ansett, att
närmare erfarenhet rörande omfattningen av det blivande skolungdomsutby-
tet och behovet av stipendier för mindre bemedlade deltagare bör avvaktas
innan beslut fattas om anvisande av särskilda medel för sistnämnda ändamål.
Utskottet avstyrker alltså bifall till ovannämnda motion.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och
med avslag å motionen II: 367, till *Centralnämnden för skol-
ungdomsutbytet med utlandet* för budgetåret 1947/48 under
åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000
kronor.

5:o) **Överlåtelse å Västerås stad av Kungl. Maj:t och kronan tillkom-
mande rätt till viss av Västerås högre allmänna läroverk disponerad
mark m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning V, s. 84—86)
hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att den Kungl. Maj:t och kro-
nan tillkommande rätten till de delar av gårdstomterna n:ris
27 och 28, som ingå i kvarteret Halfdan — med undantag
för den del av tomt nr 27, som disponeras för stiftsbiblioteket
med tillhörande stenmur — jämte den å tomterna befintliga
läroverksbyggnaden må utan vederlag till kronan överlåtas
å Västerås stad, under villkor att, därest tomterna icke längre
användas för skoländamål, desamma skola i gravationsfritt
skick utan ersättning återställas till kronan, varvid staden
skall äga tillgodogöra sig å desamma uppförda byggnader.

Stockholm den 13 maj 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 117.
